

ДОСЛІДЖЕННЯ АРХІВНИХ ТА КНИЖКОВИХ ФОНДІВ

УДК 027.021(477-25)НБУВ:093(494)"14-15"

Г. І. Ковальчук,
доктор історичних наук
Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського

БАЗЕЛЬСЬКІ СТАРОДРУКИ XV–XVI ст. У ВІДДІЛІ СТАРОДРУКІВ ТА РІДКІСНИХ ВИДАнь НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО

Особливу увагу приділено характеристиці примірників видань базельських друкарів Й. Амербаха, Фробенів, І. Опоріна, Г. Петрі та ін. Розглянуто, серед інших, видання творів Е. Роттердамського, Г. Агріколи, Л. Фукса, С. Мюнстера, І. Кардана.

Ключові слова: Базель, стародруки XV–XVI ст., інкунабули, палеотипи, І. Фробен, Г. Петрі, Е. Роттердамський, Г. Агрікола, Л. Фукс, Відділ стародруків та рідкісних видань НБУВ.

Наприкінці XV – у XVI ст. Базель був центром швейцарського книгодрукування: вважається, що тут було надруковано 305 з відомих 332 швейцарських інкунабул [1]. Цим, власне, і викликана наша увага до базельських стародруків: як мігрували вони з Базеля в українські землі, як повно представлені у фонді Відділу стародруків та рідкісних видань Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (далі ВСПВ НБУВ).

Свого часу, оглядаючи «Basler Papiermühle. Schweizerisches Museum für Papier, Schrift und Druck» – Швейцарський музей паперу, шрифту та друку, розташований у приміщенні старовинного Базельського паперового млина, ми звернули увагу на два стародруки, виставлені в експозиції: Біблія кишенькового формату 1491 р. (видання Й. Фробена) та ще більш раннє базельське видання – *Meffreth. Sermones alias Hortulus reginae de sanctis* (видання Н. Кесслера 1487 р.). Одразу маємо відзначити, що у ВСПВ НБУВ є примірники названих книжок.

Малоформатна Біблія 1491 р. Йоганна Фробена, відомого базельського видавця й друкаря (бл. 1460–1527), була, ймовірно, першим виданням його друкарні. Вона явно демонструє комерційний підхід до

книговидання – книжку маленького формату купуватимуть охочіше. Текст віддрукований, відповідно, надзвичайно дрібним шрифтом, у дві колонки, що для коліскового періоду друкарства було достатньо складно (іл. 1). Бажання вмістити в невеликому форматі (наскільки це можливо для Біблії) текст Святого Письма вдало поєднується тут з акуратністю набору, верстки й друку, що в принципі, як відомо, є характерним для видань Йоганна Фробена. Примірник НБУВ – з бібліотеки київського митрополита Євгенія (Є. О. Болховітінова); після його смерті книга потрапила до Київської духовної семінарії, а вже в радянський час – до Всенародної бібліотеки України (сьогодні – НБУВ). На примірнику є і більш ранні записи латинською мовою, зокрема: «Sum ex Libris Joachimi Wermannj». Оправа XVI–XVII ст.: дошки, обтягнуті світлою шкірою з відтиснутим на ній орнаментом; залишки металевих застібок. Обріз синій. На деяких аркушах книги – сліди старої реставрації (підклеєні папером ручного виробництва блакитного кольору). Слід відзначити також, що на перших аркушах червоним помічені маюскули, підкреслені колонтитули, окремі слова та глоси, але в основній частині книги з рубрикації представлені лише червоні та сині ініціали на залишених для цього місцях, та й то з пропусками.

Щодо другої книги з експозиції музею: у ВСПВ дійсно є базельське видання бесід Меффрета (XV ст.), причому частини 2 та 1 в одній оправі (саме в такому порядку), а ч. 3 – окремо, до того ж остання – в двох примірниках. Другий примірник лише нещодавно поповнив колекцію інкунабул НБУВ, до цього він зберігався не атрибутований у фонді Відділу бібліотечних зібрань та історичних колекцій НБУВ, оскільки титульного аркуша та вихідних відомостей книга не має. Перші ж томи були атрибутовані ще в 1930-х роках Б.І. Зданевичем і описані в його друкованому каталозі [2] як базельське видання друкаря Ніколауса Кесслера (раніше 11.07.1486), з відсилкою на каталог Хайна [3], № 10999. Фотографія вітрини музею не дає, природно, можливості порівняти примірники, але найімовірніше – там дійсно видання 1487 р., як указано в підтекстовці в музеї, за каталогом Хайна це відповідає № 11000. Стосовно походження наших примірників, слід зазначити, що два томи (три частини) потрапили до бібліотеки в 30-х роках XX ст. з Волинського державного музею в Житомирі, а там вони «зібралися» з різних сховищ: ч. 2–1 – з Житомирської римо-католицької семінарії, а ч. 3 – з Волинської православної духовної семінарії (до цього книга була в бібліотеці Почаївського монастиря). Нове надходження має низку записів різного часу, зроблених різними почерками, зокрема є запис про належність книги Полоцькому монастиреві.

Але це тільки два базельських видання. Всього ж, за нашими підрахунками, у ВСПВ НБУВ зберігається 257 стародрукованих

базельських видань, 275 примірників. Більшість з них належить до раннього періоду друкарства: це інкунабули (37 видань) та палеотипи (140); другої половини XVI ст. – 44 видання, XVII ст. – 11, XVIII ст. – 25.

Безперечно, найбільшу цінність становлять інкунабули – видання XV ст., тобто першодруки. Найбільш раннім базельським виданням у колекції НБУВ є Біблія, надрукована Бернардом Ріхелем не пізніше 1474 р. [4]. Це фоліант (380 x 283 мм) значного обсягу (469 аркушів), друковані ініціали розмальовані від руки червоною та синьою фарбами, хоча є пропуски (не розфарбовані ініціали); червоним написано колон-титули, помічено маюскули, підкреслено заголовки розділів; на деяких аркушах червоним вписано окремі слова в текст. Червоною фарбою надруковані деякі інципіти та експліцити. Рукописні читацькі помітки на книзі зроблені різними почерками. На аркуші 2а запис XVII–XVIII ст.: «Sum Ex Libris Land. Buchler». Примірник надійшов до бібліотеки в 1937 р. зі Всеукраїнського музею народного мистецтва.

Зберігається у нас і видання базельського першодрукаря, учня Йоганна Гутенберга, Бертольда Руппеля приблизно 1477 р. (хоча це не перше його видання): *Rainerius de Pisis. Pantheologia seu Summa universae theologiae*. Примірник надійшов з Волинського державного музею, раніше перебував у бібліотеці Волинської католицької семінарії. Слід відзначити, книга була популярною в інкунабульний період, видавалася в 70–80-х роках XV ст. різними друкарнями чотири рази. Оскільки вона не має вихідних відомостей, як це часто було на зорі друкарства, датування є приблизним.

Далі за хронологією в нашій колекції базельські видання Йоганна Амербаха (1444–1514), ретельно відредаговані та бездоганно зверстані й надруковані: *Herolt, Johannes. De eruditione Christifidelium* (не раніше 1485 р.), примірник з Волинського державного музею; 2 примірники Біблії 1486 р. із зібрання київського Університету св. Володимира, походять з бібліотек Станіслава Августа Понятовського, останнього польського короля (колекція Regia), і шляхтичів Яблоновських; *Petrus Comestor. Historia scholastica*: фрагмент видання 1486 р. (з Відділу письма та друку Всеукраїнського музейного містечка). До початку 1490-х років відносяться інші книги цього чудового друкаря з колекції НБУВ: 4 видання Августина Аврелія – *De civitate dei. Comm. Thomas Walleys et Nicolaus Trivet* (1490) (іл. 2); *De trinitate* (1490); *Epistolae* (1493); *Sermones* (1494–1495), а також книга *Philelpus, Johannes Marius. Epistolarium novum* (1495). Спільне видання Й. Амербаха та Й. Фробена *Gregorius IX, papa. Decretales* датується 7.X.1500 р. Привертають увагу сюжетні гравюри, виконані в типовому для того часу стилі, а також використання різних за кеглем шрифтів, заверстаних «в оборку» (іл. 3).

Найвідомішим базельським друкарем безперечно є Йоганн Фробен, до певної міри учень Й. Амербаха. Крім уже названих вище його книг, у колекції інкунабул відділу представлені ще два видання: *Guillermus Parisiensis. Rhetorica divina* (бл. 1492 р.); *Gratianus. Decretum* (1493). Останнє походить з бібліотеки Урбановських-Стажинських у Загінцях (екслібрис «Biblioteka Zahiniecka»), що потрапила до НБУВ у перші роки її існування (1919–1920). Разом з Йоганном Петрі Й. Фробен випустив у Базелі ще дві книги: *Conradus de Halberstadt. Concordantiae Bibliorum. Ed. Sebastian Brant*, не раніше 1.Х.1496 р. (примірник з Волинського музею, бібліотеки Житомирської гімназії), та Біблію латинською мовою з коментарями, 1489 р. (примірник з бібліотеки Університету св. Володимира, зібрання Яблоновських).

Розквіт діяльності Йоганна Фробена припав на початок наступного, XVI ст., про що йтиметься далі. А поки зазначимо, що в колекції інкунабул НБУВ, крім названих, зберігаються також примірники видань інших базельських друкарів – Йоганна Бергмана де Опле (серед них 2 примірники ілюстрованого видання «Корабля дурнів» Себастьяна Бранта 1498 р. (іл. 4), друки Леонарда Айзенхута, Міхаеля Фуртера, Міхаеля Венслера, Якоба Вольфа фон Пфорцайма, а також низка книг названого вище Ніколауса Кесслера. Більшість книг – великого формату, але є й менших розмірів, здебільшого – в 4°. Наприкінці століття все частіше в книжках друкуються сюжетні гравюри, як, наприклад, у виданні М. Фуртера 1491 р. *Guillermus Parisiensis. Postilla in Evangelia et Epistolas* (іл. 5). Все різноманітнішою стає тематика книжок. Як приклад можна навести посібник з хіромантії та астрології Аніана, виданий Леонардом Айзенхутом на початку 90-х років: *Compotus cum commento* (іл. 6).

Найбільша кількість базельських видань у колекції, як уже згадувалося, це палеотипи – видання першої половини XVI ст. Обсяг статті не дозволяє, зрозуміло, зупинитися на всіх 140 базельських палеотипах з фондів НБУВ. Книгодрукування активно розвивається в той час, друкарень стає все більше, стрімко зростає кількість друкованих книжок, збільшуються їхні тиражі. У колекції палеотипів ВСРВ НБУВ представлені книги, що вийшли з базельських друкарень Йоганна Бебеля, Ніколауса Брилінгера, Андреаса Кратандера (іл. 7), Валентина та Ієроніма Куріо, Міхаеля Фуртера, Йоганна Хервагена, Міхаеля Ісінгріна (Ісінгрініуса), Якоба Кюндіга (Jacobus Pareus), Бальгазара Ласіуса, Йоганна Опорінуса (Опоріна), Адама Петрі з Лангендорфа, Генріха Петрі, Йоганна Вальдера, Бартоломея Вестхаймера, Роберта Вінтера та ін. Але переважну більшість палеотипів колекції (114 од.) складають видання Йоганна Фробена та його сина Ієроніма (останнього найчастіше разом з Ніколаусом Епіскопіусом). Це примушує насамперед звернути увагу саме на видання дому Фробенів.

Відомо, що ідейним натхненником цього видавництва і другом Йоганна Фробена був величний представник епохи Гуманізму та Реформації Еразм Роттердамський, який в Базелі зупинився в домі Фробена (іл. 8) (цей будинок існує й сьогодні (іл. 9). Безперечно, Фробен – основний видавець праць Е. Роттердамського. В свою чергу, останній керував підготовкою до друку трудів Отців Церкви та інших авторів, готував коментарі до текстів багатьох видань Фробена.

Дослідження базельських видань Фробенів першої половини XVI ст. дозволяє зробити такі висновки: в нашій колекції зберігається 20 примірників 18-ти видань праць Еразма Роттердамського, випущених Йоганном Фробеном, 14 примірників 13-ти видань, надрукованих його сином Ієронімом Фробеном і Ніколаусом Епіскопіусом; одне видання, випущене Йоганном Хервагеном і Ієронімом Фробеном, і 5 примірників трьох видань праць Еразма, підготовлених спільно Ієронімом Фробеном, Ніколаусом Епіскопіусом, Йоганном Хервагеном. Серед них – ранні видання «Похвали глупоті» 1515 і 1516 рр., «Адагії» 1523 та 1542 рр. – збірника античних приказок і афоризмів, який видавався в Європі в першій половині XVI ст. майже сотню разів.

Серед інших книг видавничого дому Фробенів першої половини XVI ст., представлених у нашому зібранні, можна назвати 7 видань Біблії, різних її частин. Завдяки друкованому каталогу М. А. Шамрай [5] введено в науковий обіг автограф 1519 р. Філіпа Меланхтона, сподвижника Мартина Лютера, на примірнику Біблії з коментарями Еразма, що була видана в тому ж 1519 р. Необхідно відмітити також п'ять різних видань творів відомого гебраїста та географа Себастьяна Мюнстера. Про увагу друкарів до античного спадку свідчить наявність 3-х видань (5 примірників) творів Плінія Молодшого (61/62–113) та 2-х видань (у 2-х примірниках кожне) Кипріана (200–258), підготовлених Еразмом Роттердамським (іл. 10); 2 примірники видання Сенеки (4 р. до н. е. – 65) 1515 р.; два різних видання Тацита (55–120) 1519 р.; два примірники книги Августина Аврелія (354–430) 1522 р. (іл. 11), а також його твори в 10-ти томах 1528–1529 рр. (іл. 12); три різних видання Йосифа Флавія (37–95); три різних видання Іренея (140–200).

Серед книг, представлених у зібранні поодинокими примірниками, безумовно варто відзначити «Байки» давньогрецького байкаря Езопа (6 ст. до н. е.) 1524 р. видання грецькою та латинською мовами, з рукописними маргіналіями XVI–XVII ст. цими ж мовами; два видання видатного німецького вченого Георга Агріколи (1494–1555) – *Georgii Agricolae medici Bermannus, sive de re metallica* (Діалог про металургію, або «Металліка») 1530 р., яке свого часу схвалив Еразм Роттердамський,

і *De ortu et causis subterraneorum* (Про природу копалин) 1546 р. (у відділі 2 примірники). Зауважимо, що «Металліка» 1530 р. випущена маленьким форматом – у 8°, відповідно, видавнича марка, якою Фробени прикрашали свої видання, при збереженні основних елементів зображення, зменшена в розмірі, тобто використана інша друкарська форма (дошка). До наукової літератури, що випущена Фробенами, належить і видання праць давньогрецького лікаря Гіппократа (бл. 460–377 рр. до н. е.) 1546 р. видання; примірник колись знаходився, судячи з провенієнції, в аптеці Віленської медичної колегії, має численні короткі записи на берегах. Оправа XVI ст.

Зміни в тематиці книжкової продукції демонструють деякі інші базельські палеотипи нашого зібрання, зокрема реформаторські брошури Маргіна Лютера (друкар Валентин Куріо), словники (причому як двомовні (іл. 13), так і словники термінів (іл. 14), граматика, видання з географії, ботаніки, медицини. Особливе захоплення викликає ботанічний атлас «Історія рослин» лікаря й ботаніка Леонарда Фукса (іл. 15) (бл. 1501–1566) у виданні Ісінгрінюса (in. offic. Isingriniana) 1542 р. У Бібліотеці зберігається 4 примірники цього чудового видання, в двох з них гравюри розфарбовані (гравери Heinricus Füllmauer, Albertus Meyer, Vitus Rodolph та ін.) (іл. 16). Вражає «Космографія» Себастьяна Мюнстера (1489–1552) у виданнях Генріха Петрі 1544 (іл. 17) та 1550 рр. (іл. 18) з численними гравюрами різних художників (іл. 19), серед яких, вірогідно, й Ганс Гольбейн (Ханс Хольбейн, 1497–1543), видатний німецький живописець і графік.

У другій половині XVI ст. друкарство в Базелі розквітає ще більше. І знову першість тримає видавничий дім Фробенів. Тут продовжує випуск книжок син основоположника фірми, Ієронім, частіше, як і раніше, у співдружності з Н. Єпіскопіусом. У колекції іноземних стародруків відділу зберігається 17 їхніх видань цього періоду. Характерна друкарська марка (сигнет) Фробенів ставиться й на титулі, і наприкінці книги (іл. 20), хоча дошки, з яких вона друкується, змінюються, що легко прослідкувати за зображеннями голівок змій, птахів, пальців рук і т. п. (іл. 21). Найбільш вражаючим виданням Фробенів цього періоду, на нашу думку, є видання головної праці названого вище Георга Агріколи (справжнє прізвище Бауер: латиною *agricola* – землероб, що є перекладом німецького Bauer) *De re metallica libri XII* 1556 р. – «Про гірничу справу та металургію», в 12 частинах. У цьому творі описано відкриті рудникові роботи, копальні зі штольнями з дерев'яним кріпленням, шахти, способи вентиляції шахт простою тягою повітря, а також механічні пристосування для подання його в копальні та багато ін. [6]. Приголомшливо достовірні ілюстрації щедро прикрашають книгу та пояснюють текст (іл. 22). До XVIII ст.

праця Агріколи служила основним посібником з геології, гірничої справи та металургії. Колосальним за обсягом є видання цих друкарів 1558 р. *Epistolarum opus* Еразма Роттердамського (1213 с.).

З інших важливих базельських видань того часу з колекції іноземних стародруків НБУВ можна відзначити видану Іоанном Опоріном (Oporinus, 1507–1568) книгу Мартіна Кромера (1512–1589) *De origine et rebus gestis Polonorum, libri XXX* 1558 р. На титульному аркуші – герб Сигізмунда Августа, на звороті – його портрет 1554 р., на 35 році життя (іл. 23). Після 30-ї частини на с. 690 надруковано портрет Сигізмунда I (іл. 24). Дата видання вказана після індексу наприкінці книги. В цьому ж конволюті, який належав колись книжковому зібранню Антонія Бродовського, про що свідчать записи на примірнику, опрацьована також книга Сигізмунда Герберштайна (1486–1566) про Московію: *Rerum Moscoviticarum commentarii*. Видання також було випущено в друкарні Опорінуса, в 1571 р. Тут крім тексту є гравюра із зображенням російського царя (іл. 25) та 2 карти, умовно кажучи, – Москви (іл. 26) та Московської держави, віддруковані на подвійних аркушах. Такі ж гравюри є і в базельському виданні Н. Брилінгера та М. Руссінгера 1567 р. *Moscoviter wunderbare Historien*. У цій книзі є ще одна карта, зображення бізона, воїнів на конях, зброї та амуніції, санних повозів і лижників (іл. 27).

Наступна книга, що привернула нашу увагу, належить перу італійського лікаря, математика, інженера, філософа та астролога Ієроніма Кардана (1501–1576) – *De subtilitate. Libri XXI* 1582 р., видавець Себастьян Генрікпетрі (1546–1627). Видавничка марка (рука з молотком, яка розбиває камінь) (іл. 28) явно демонструє спадкоємність традицій з відомим видавничим домом друкарів Петрі (іл. 29). Дійсно, Себастьян і його брати Адам і Сікст були дітьми друкаря Генріка Петрі й родовим ім'ям взяли сполучення імені та прізвища батька – Henricpetri. Автор же книги І. Кардан відомий як винахідник названого на його честь кардан-вала; крім того, він першим детально описав тиф, склав (щоправда, нереалізований) проект переливання крові; запропонував рішення рівнянь 3-го ступеня; розробив математичну теорію азартних ігор; тлумачив лінії чола; уклав гороскоп Ісуса Христа; займався криптографією та ін. Він залишив, як вважається, понад 130 праць у різних галузях. Книга «Про тонкощі», про яку, власне, йдеться, була своєрідним енциклопедичним викладенням природничих наук XVI ст. На звороті титулу надруковано портрет – профіль І. Кардана 1553 р. (іл. 30) Книга прикрашена ілюстраціями наукового типу (лінзи, механізми для підйому вантажу, різні інструменти), а також сюжетними ксилографічними ініціалами. Не дивно, що наш примірник цього видання має багато записів колишніх власників книги.

З тієї ж друкарні Henricpetrina в 1566 р. вийшло друге видання всесвітньо відомої праці Миколая Коперника «Про обертання небесних сфер». Наш примірник незвичайний в тому плані, що в якості оправи має пергаменний аркуш з видання папи Григорія IX *Decretales* 1473 р., що було випущено в Майнці, в друкарні Петера Шьоффера. На форзаці є екслібрис «Bibliothecae Christophori Heinrici Andreae Geret» і шифр колекції «Regia», котра пізніше увійшла до складу бібліотеки київського Університету св. Володимира.

Навіть такий неповний огляд дозволяє стверджувати, що Базель дійсно став у XV–XVI ст. значним центром друкування книг. Його видання були різноманітними за тематикою та популярними серед читачів упродовж століть, і не лише в самому Базелі, але й далеко від нього, в т. ч. і в українських землях.

Список використаних джерел

1. Горбась В. Е. Швейцария // Книга : Энциклопедия. – М. : БСЭ, 1999. – С. 713.
2. Каталог інкунабул / укл. Б. Зданевич; упоряд. Г. І. Ломонос-Рівна / АН УРСР, ЦНБ. – К. : Наукова думка, 1974. – С. 108.
3. Hain L. Repertorium Bibliographicum. – Stuttgart – Paris, 1831. – Vol. II, Pars I. – S. 388–389.
4. Gesamtkatalog der Wiegendrucke. – Leipzig : Verlag von K. W. Hiersemann, 1930. – Band IV. – S. 82. – № 4212.
5. Каталог палеотипов (из фондов ЦНБ им. В. И. Вернадского НАН Украины) / сост. М. А. Шамрай. – К. : Наукова думка, 1995. – С. 77. – № 311.
6. Агрикола // Большая советская энциклопедия. – М. : БСЭ, 1950. – Т. 1. – С. 353.

H. Kovalchuk

Basel old printed books of 15–16th centuries in the Department of Old Printed and Rare Editions of V. Vernadsky National Library of Ukraine

The article underlines the role of Basel in the history of West European book-printing and reviews the copies of Basel old printed editions, deposited in V. Vernadsky National Library of Ukraine. High emphasis is put on characteristics of Basel editions, printed by J. Amerbach, Froben, J. Oporin, H. Petri and others. Among others, editions of works of Erasmus of Rotterdam, G. Agricola, L. Fuchs, S. Münster, G. Cardano are examined. Descriptions of editions are accompanied by information on features of book owners, bindings, text design and physical condition of copies. When appropriate, the number of each edition in bibliographical reference-books is inserted. The most detailed descriptions are made for incunables, i. e. editions of 15th century, and palaeotypes – editions of the first half of 16th century – on various subjects. Undoubtedly interesting

are copies of Basel editions of the second half of 16th century, for instance: «About Mining and Metallurgy», Moscovia descriptions etc. The article is supplemented with numerous illustrations.

Key words: Basel, old printed books of 15–16th centuries, incunables, palaeotypes, J. Amerbach, I. Froben, G. Petri, Erasmus of Rotterdam, G. Agricola, L. Fuchs, Department of Old Printed and Rare Editions of VNLU.

Г. И. Ковальчук

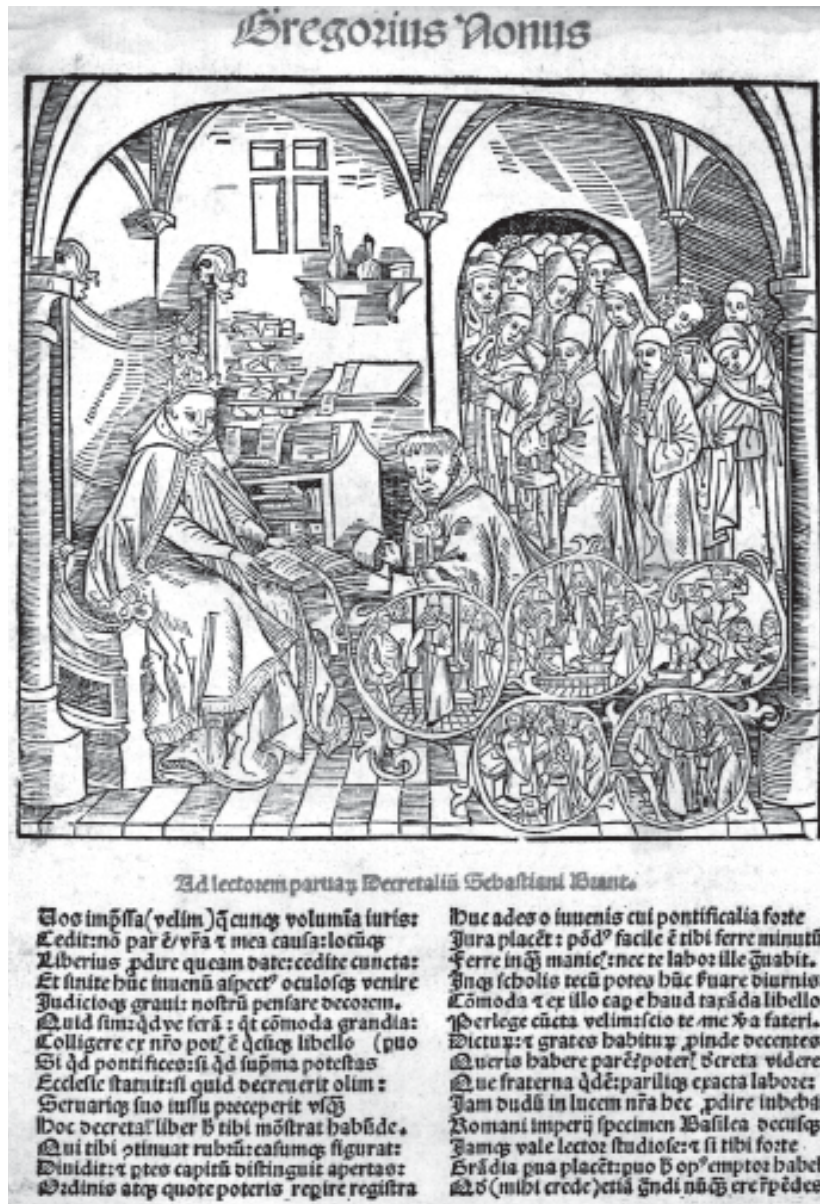
Базельские старопечатные издания XV–XVI ст. в Отделе старопечатных и редких изданий Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского

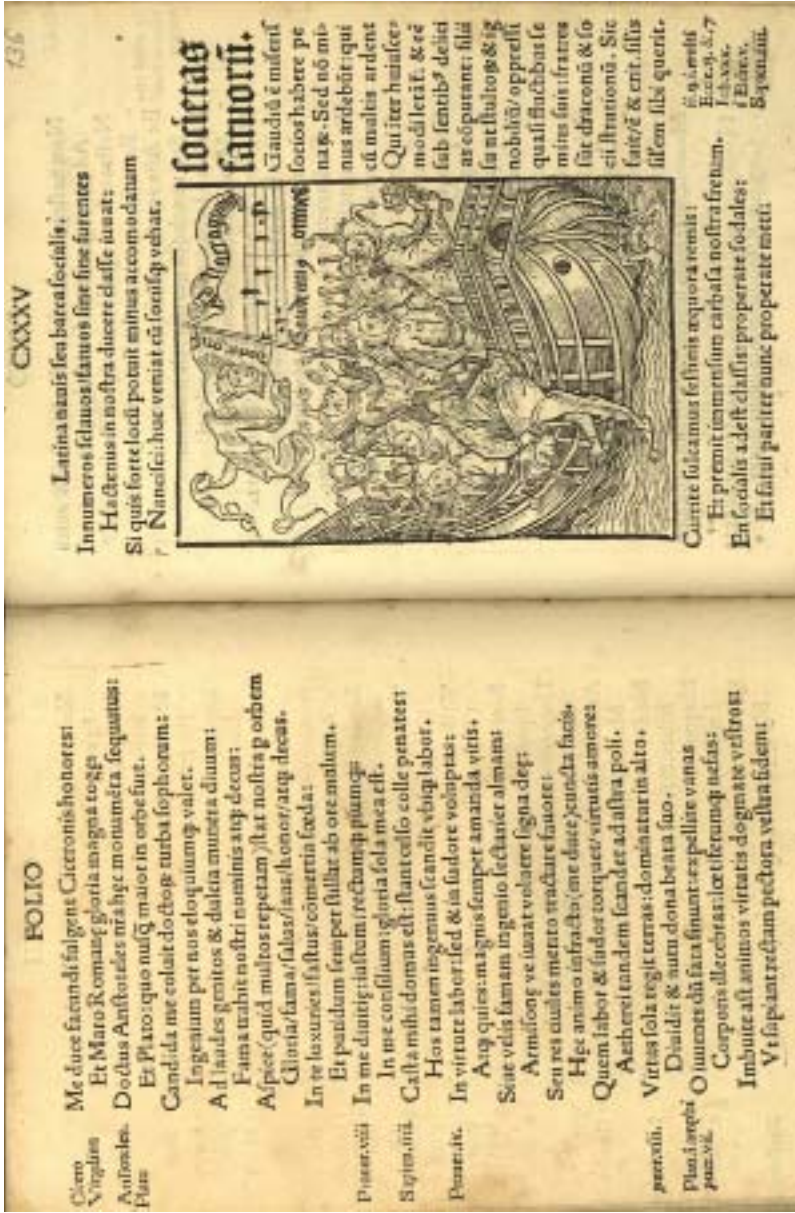
В статье подчеркнута роль Базеля в истории западноевропейского книгопечатания и представлен обзор экземпляров базельских старопечатных изданий, хранящихся в Национальной библиотеке Украины имени В. И. Вернадского. Особое внимание уделено изданиям базельских печатников И. Амербаха, Фробенов, И. Опорина, Г. Петри и других. Рассмотрены, среди прочих, издания произведений Э. Роттердамского, Г. Агриколы, Л. Фукса, С. Мюнстера, И. Кардана. Описания сопровождаются сведениями о владельческих признаках экземпляров, о переплетах, оформлении текста, физическом состоянии; при необходимости указывается позиция издания в библиографических справочниках. Детальнее всего характеризуются инкунабулы, т. е. издания 15 в., и палеотипы – издания первой половины 16 в. – самой разной тематики. Несомненно интересными являются экземпляры базельских изданий второй половины 16 в., в частности «О горном деле и металлургии», описания Московии и др. Статью дополняют многочисленные иллюстрации.

Ключевые слова: Базель, старопечатные издания XV–XVI в., инкунабулы, палеотипы, И. Амербах, И. Фробен, Г. Петри, Э. Роттердамский, Г. Агрикола, Л. Фукс, отдел старопечатных и редких изданий НБУВ.

Latina nazis seu barca foecialis.
 In numeros sclauros sanuos sine sine furentes
 Haeremus in nostra duere claffe iurat:
 Si quis forte lochi potuit minus a com odiam
 Namelci: huc veniat cu fontiq uehat.

**societas
famorii.**
 Gaudio e misent
 foctos habere pe
 nage. Sed no mi
 nus ardebut: qui
 cu malis ardent
 Qu iter huilice
 modiletit. & ee
 sab sentib delia
 ar copurane: filia
 sa multuog & ig
 nobilit oppreffit
 quasi fuaibus se
 mins fuis: fratres
 far draconu & fo
 etu ftrionu. Sic
 fuis: & erit. filis
 fillem filis querit.

Quante fulca mus foenis requora remis:
 Et premit comitulum carbasia nostra frenum.
 En foedalis adest datus: properate foedales:
 Et fatui patiter nunc properate mitti.

FOLIO

Me duce facin di falgens Cicronis ho horeri:
 Et Maro Romane gloria magna to gge
 Doctus Anstoteles nra hge monametra sequantur:
 Et Plato: quo nullu maior in orbe fuit.
 Candida me colait doctog turba sophoram:
 Ingenium per nos eloquiumq valet.
 Ad iudes genitos & daleia mureta diuam:
 Fama trahit nostri nominis atq decus:
 Aspice: quid multos repetam / stat nostra p orbem
 Gloria / fama / falax / ias: honor / atq decat.
 In te luxures ifaltus: comertin foeda:
 Et pendulum feret per fultar ab ore anulum.
 In me diuitie: iustum: rectamq piunq:
 In me confilium: gloria sola mea est.
 Calla mihi domus est: flant ceffo colle penates:
 Hos tamen ingenus fcanit vbiq labor.
 In virtute labor sed & in fadore voluptas:
 Atq quies: magnus femper amanda vitis.
 Sate velis famam ingenio fechar almam:
 Armifong ve iurat volare figna dei:
 Sen res ualtes merito trachare fauore:
 Hge animo infracho: me dicit: yuanda facis.
 Quem labor & fudor torquet: virtutis amores:
 Atheret tandem fcanat ad alia poli.
 Virtus sola regit terras: domat in alto.
 Duidit & aucti dona beata fua.
 Plus arqta O iurans da fira finunt: expellere vinas
 Corpore allecora: lot / ftrumq nefas:
 Imbuite aut amicos vitratu dogmate veftrou
 Vt fapiant rectam pectora velta fidem.

In. 4

In illo tem-
pore Erat iesus eiciens
demonium et illud erat mutum.
Et cum eiecisset demoniū locut⁹
est mutus et admirate sūt turbe
Quidā autē ex eis dixerunt. In
beelzebub p̄ncipe demoniorū
eicit demonia. Et alij temptan-
tes signum de celo querebant ab
eo. Ip̄e autē vt vidit cogitatioes
eorū dixit eis. Omne regnū in se
ip̄sum diuisum desolabitur ⁊ do-
mus supra domum cadet. si autē
et sathanas in seip̄sū diuisus est
quomō stabit regnū eius. qz di-
citis in beelzebub eicere me de-
monia. Et autē ego in beelzebub
eicio demonia filij vestri in quo
eiciunt. Ideo p̄si iudices vestri
erūt. Porro si in digito dei eicio

demonia profecto puenit in vos
regnū dei. Cum fortis armat⁹ cu-
stodit atrium suū. in pace sūt ea
que possidet. si autē fortior illo sup-
ueniēs vicerit eum. vniuersa ar-
ma eius aufert in quibus confi-
debat. et spolia eius distribuet.
qui non est mecum aduersū me est
et qui non colligit mecum. disper-
git. cū immundus spiritus exie-
rit ab homine ambulat per loca i-
aquosa q̄rens requiē et non inue-
niēs dicit. reuertar in domū meā
vnde exiui. Et cum venerit inue-
nit eam scopis mundatā et orna-
tā. et tunc vadit et assumit alios
septem sp̄s secum nequiores se
et ingressi habitāt ibi. Et sūt no-
uissima hoīs illius peiora priori-
bus. Factū est autē cum hec dice-
ret. extollēs vocē quedāz mulier
de turba dixit illi. Bt̄is venter
qui te portauit et vbera que suxi-
sti. At ille dixit Quinimo. Bea-
ti qui audiunt verbū dei et custo-
diunt illud.

Postilla.

Erat iesus eiciens demoniū
Luce. xi. Matthei xij. Marci. iij. Hoc
euangelium factū est anno christi. xxxj.
kal. decembris. feria quinta. inditione
liij. luna. xvij. Ante initium illius euā-
gelij scribit sanctus lucas in eodē cap.
Factum est cum esset iesus in loco quos-
dam orans. vt cessauit. dixit vnus ex di-
scipulis eius ad ip̄m Domine doce nos
orare sicut iohannes docuit discipulos
suos. Et ait illis. Cū oratis dicite. Pa-
ter noster qui es in celis sanctificet nos

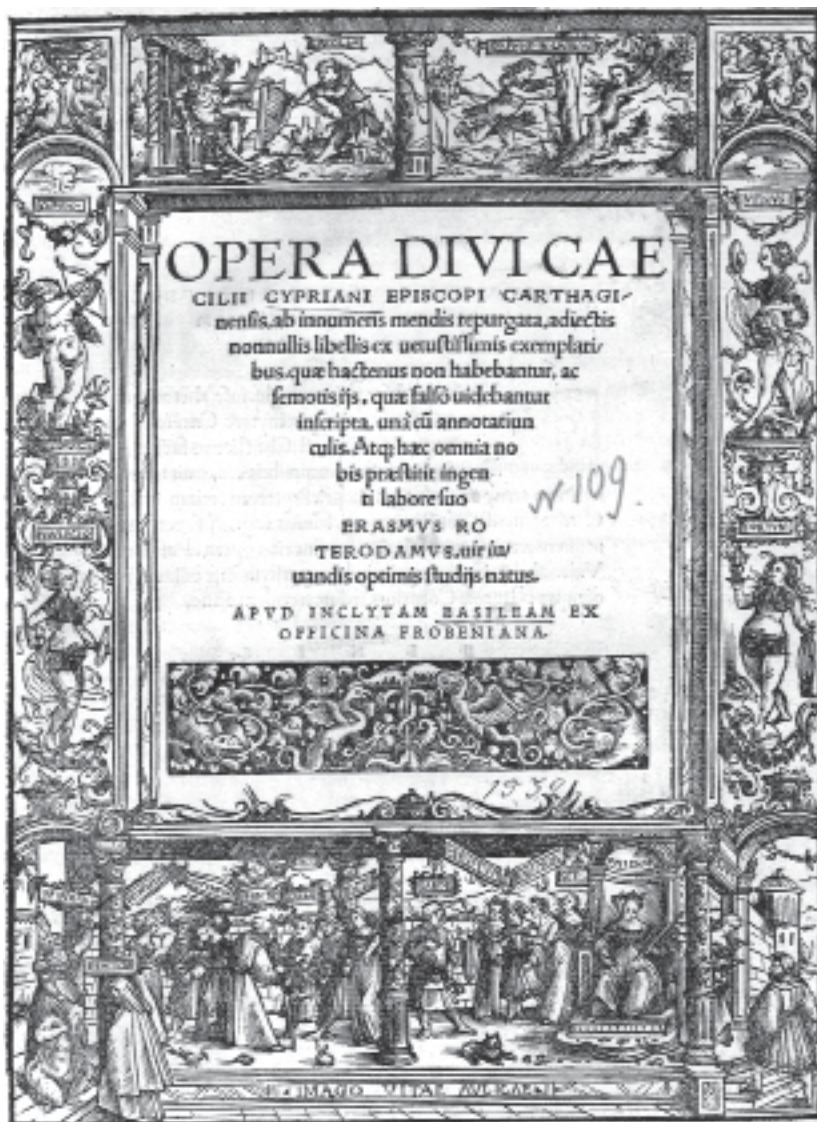
D

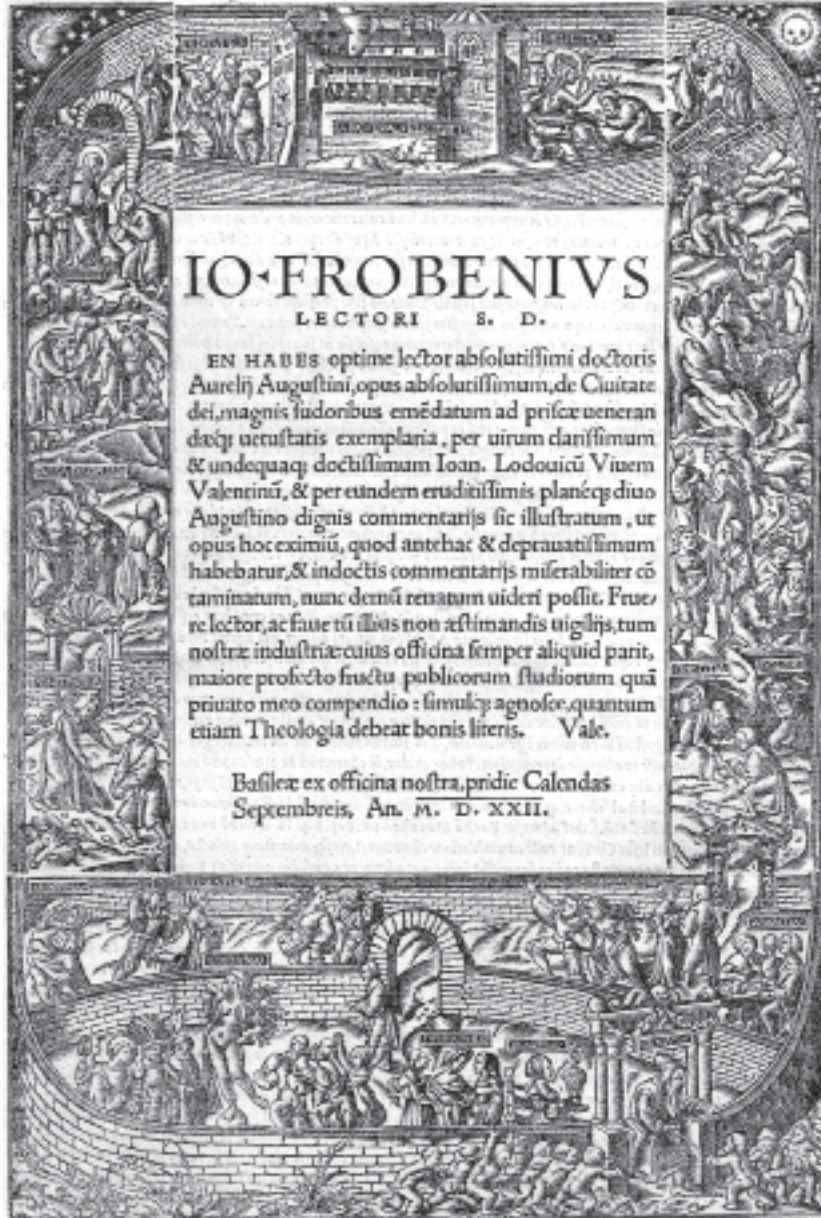

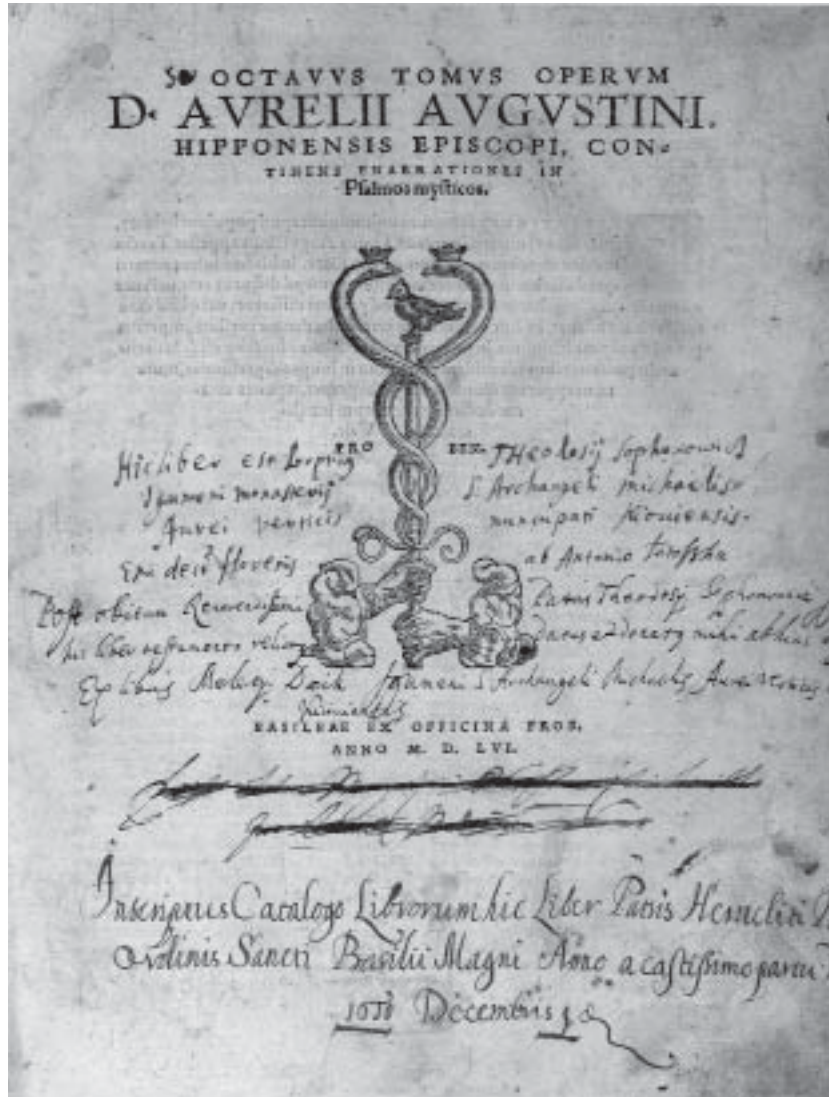

*Il. 8**Il. 9*

Il. 13

Pl. 15

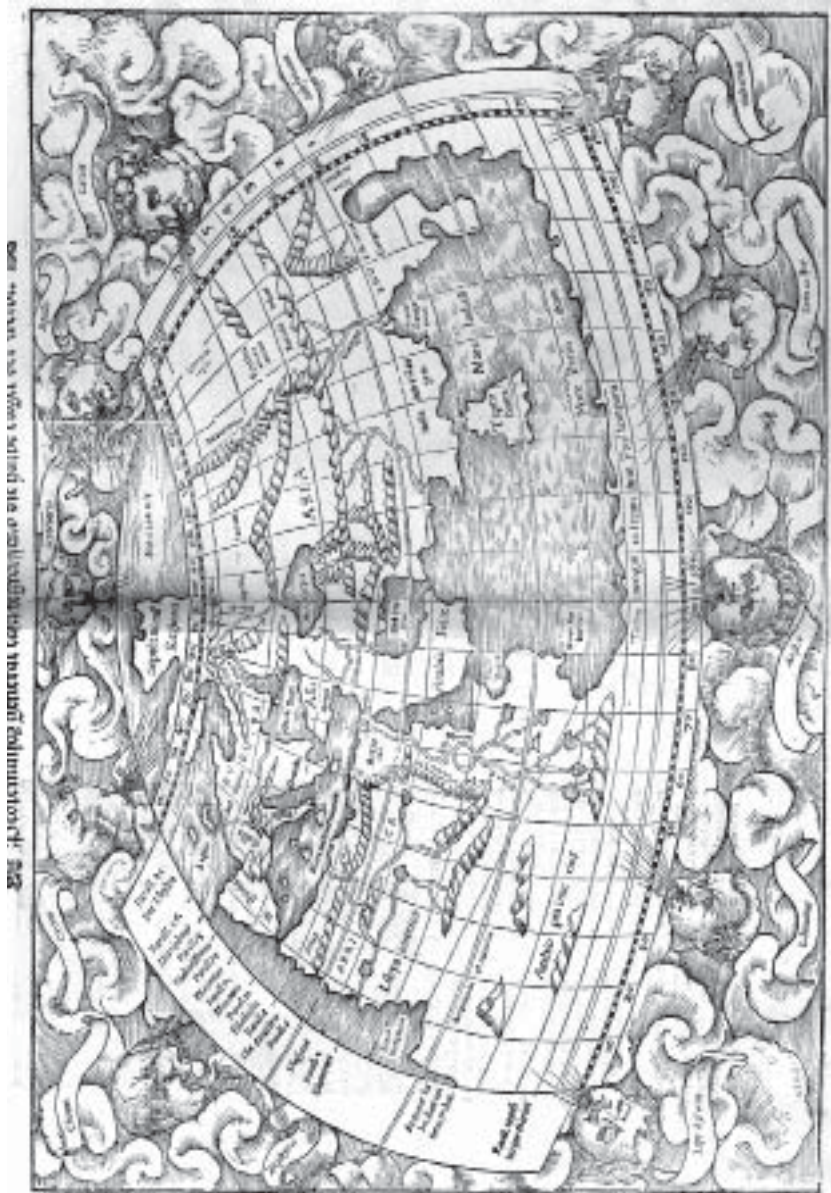

Il. 16

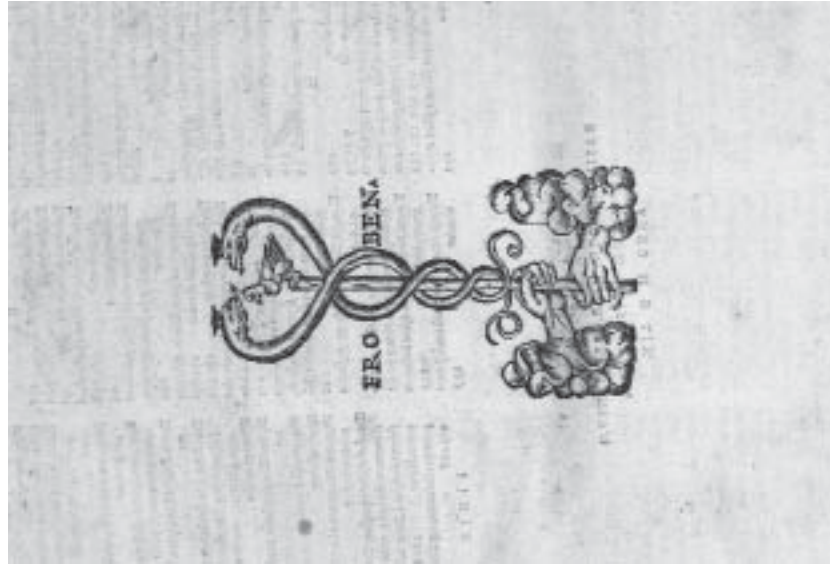

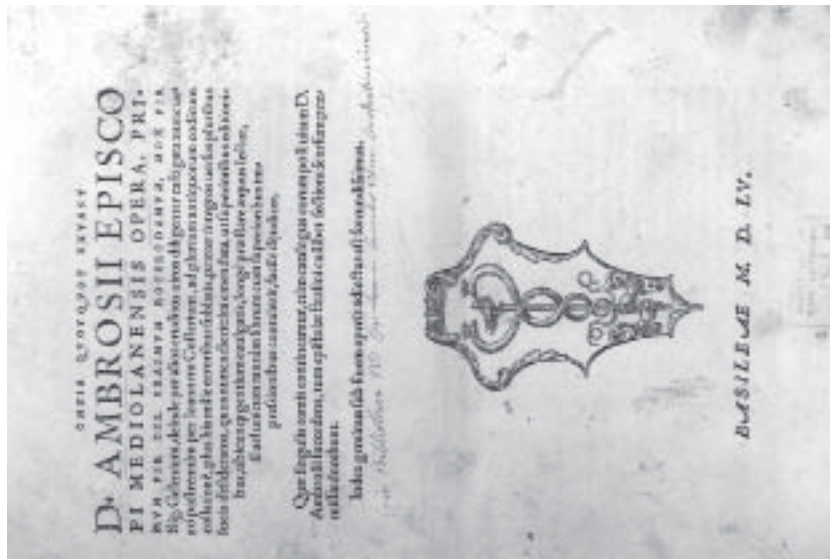

Ил. 19

Il. 20

Il. 21

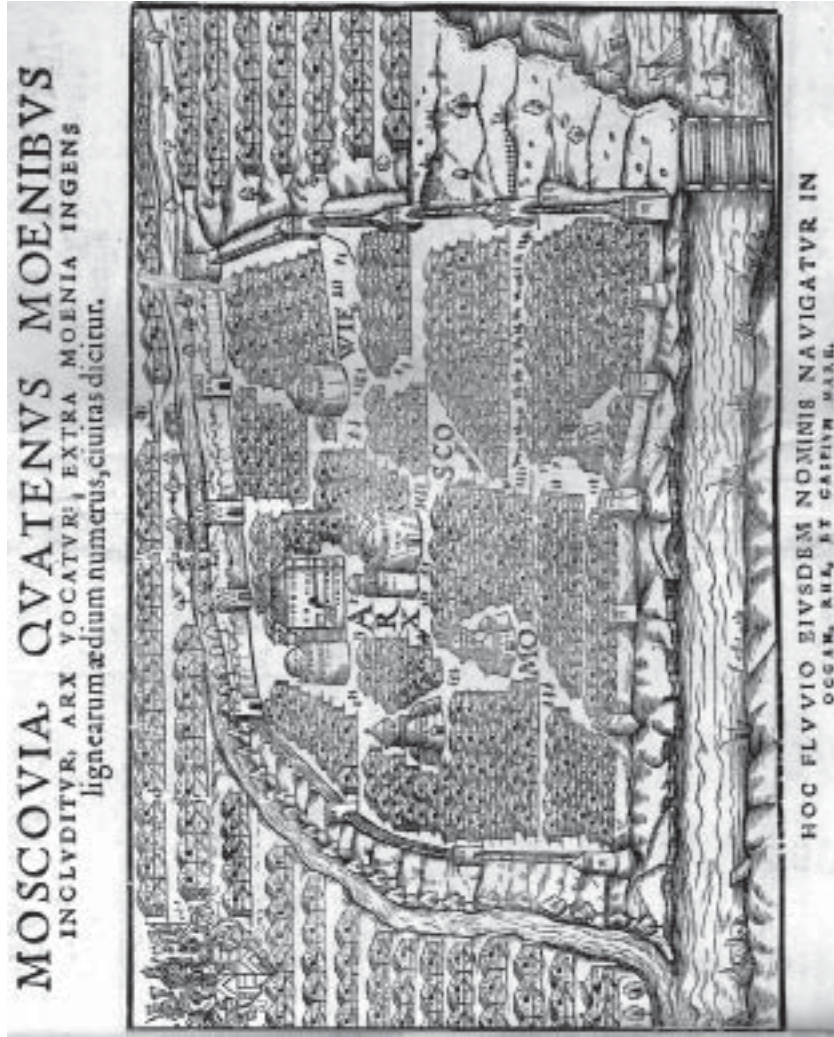
In. 22

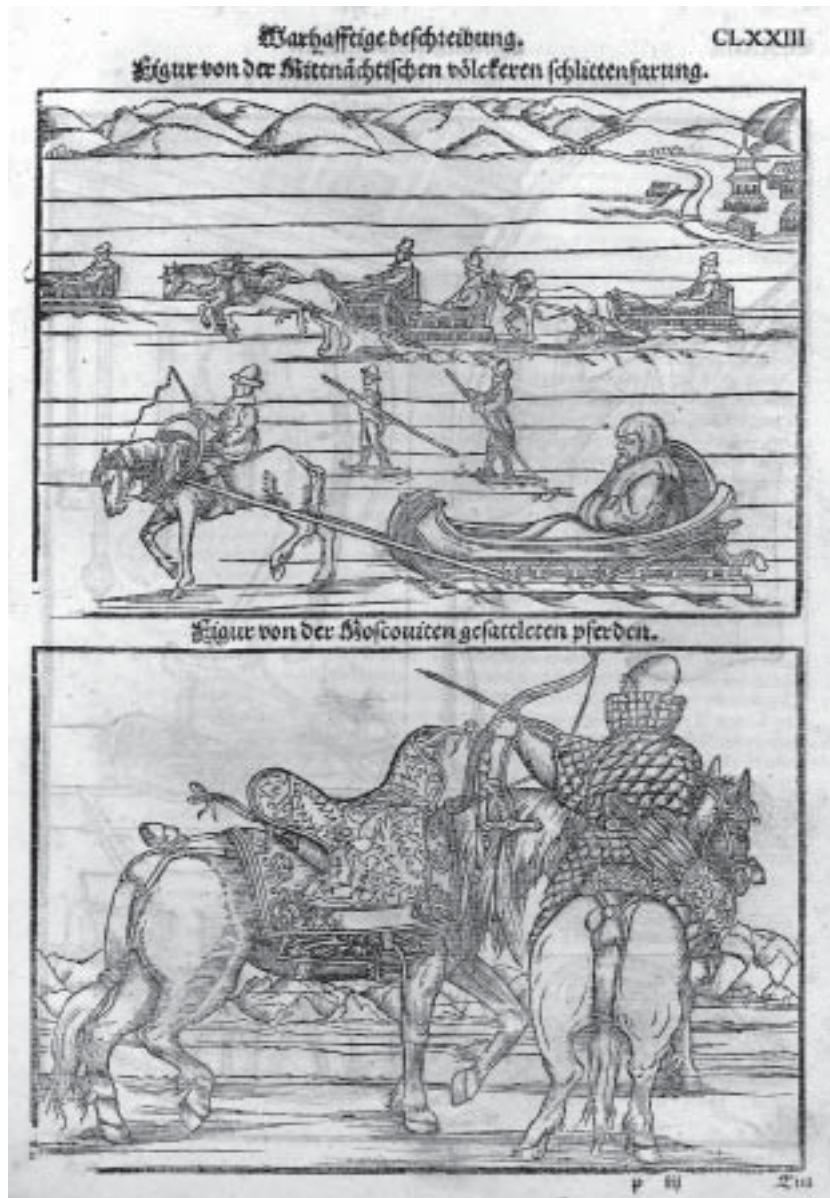

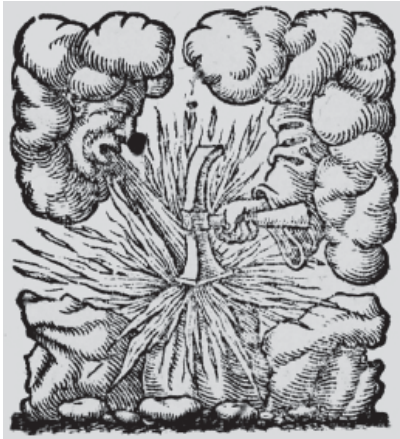

*Ил. 28**Ил. 29**Ил. 30*